

Кононенко Н. М.,
старший викладач
Національний аерокосмічний університет
«Харківський авіаційний інститут»,
м. Харків, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ СЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З ГАНДБОЛУ ЯК ФАКТОРА СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Вступ. Вища освіта в Україні орієнтована на забезпечення рівного доступу до якісної освіти та створення умов для всебічного розвитку всіх здобувачів вищої освіти, незалежно від стану їхнього здоров'я. Особливої уваги потребує соціальна адаптація й інтеграція здобувачів вищої освіти з особливими освітніми потребами в студентське середовище.

Інклюзивна освіта передбачає не лише доступ до навчального процесу, а й повноцінну соціальну інтеграцію, формування почуття приналежності до колективу та розвиток необхідних соціальних компетентностей.

Одним із ефективних засобів соціальної адаптації здобувачів вищої освіти з особливими освітніми потребами є заняття командними видами спорту, зокрема гандболом.

Гравці в гандбол об'єднані спільною метою закинути в ворота супротивника якомога більше м'ячів і не пропустити в свої. Для досягнення успіху в грі потрібні погоджені дії всіх членів команди, підпорядкування своїх дій виконанню загального завдання. Діяльність кожного гравця команди має конкретну спрямованість, відповідно до якої гандболістів розрізняють за амплуа [6].

За даними О. М. Соловей і Д. О. Соловей [7], при правильній організації занять і помірному дозуванні навантаження гри в гандбол можна використовувати як засіб оздоровчого тренування.

Гандбол, як колективна гра, має високий інклюзивний потенціал, оскільки поєднує фізичну активність із інтенсивною міжособистісною взаємодією, командною роботою, комунікацією та спільним досягненням мети. Секційна робота з гандболу створює унікальні умови для подолання соціальної ізоляції, зниження стигматизації та формування просоціальної поведінки.

Мета дослідження: вивчити особливості організації секційної роботи з гандболу як фактора соціальної адаптації здобувачів вищої освіти з особливими освітніми потребами.

Методи дослідження: теоретичний аналіз і узагальнення наукової та методичної літератури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Систематичні заняття гандболом сприяють поліпшенню функціонального стану серцево-судинної, дихальної та нервової систем [7].

Є. І. Петрушевський [4] акцентує увагу на тому, що гандбол є ефективним засобом підвищенню рівня фізичної підготовленості в здобувачів вищої освіти.

На думку Н. С. Білоус [1], заняття гандболом сприяють поліпшенню фізичного стану, самопочуття, впевненості в собі, комунікації, співпраці, стресостійкості, самоконтролю, соціальної адаптації; формуванню командного духу, лідерства та відповідальності в здобувачів вищої освіти.

Як зазначає Н. А. Курішко [3], систематичні заняття гандболом забезпечують поліпшення фізичного і психічного здоров'я, функціонального стану серцево-судинної, дихальної та нервової систем; зміцнення м'язово-суглобового апарату; зниження ризику серцево-судинних захворювань в здобувачів вищої освіти.

М. В. Крушельницький [2] вказує, що заняття гандболом позитивно впливають на соціальну адаптацію здобувачів вищої освіти до умов навчання в вищій школі та сприяють формуванню соціальних навичок, емоційної стабільності, самооцінки, активного прийняття рішень, адаптації до нових ситуацій.

Секційна робота з гандболу в закладах вищої освіти має суттєві особливості, коли вона спрямована на соціальну адаптацію здобувачів вищої освіти особливими освітніми потребами. Її організація повинна ґрунтуватися на принципах інклюзії, індивідуалізації та командної взаємодії.

Основними особливостями організації секційної роботи з гандболу як фактора соціальної адаптації здобувачів вищої освіти з особливими освітніми потребами є:

1. Секційні заняття мають проводитися в змішаних групах, де поруч займаються здобувачі вищої освіти з особливими освітніми потребами та без. Оптимальна кількість групи – 8 – 14 чоловік, що дозволяє забезпечити індивідуальний підхід і водночас створити умови для повноцінної командної взаємодії.

2. Програма занять має обов'язково враховувати нозологію, ступінь функціональних порушень, рівень фізичної підготовленості психоемоційний стан кожного учасника. Для здобувачів вищої освіти з порушеннями опорно-рухового апарату, зору, слуху або інтелектуальними особливостями підбираються адаптовані фізичні вправи, модифіковані правила гри та спеціальне обладнання.

3. Організація роботи передбачає три етапи:

1) Адаптаційний (формування мотивації, знайомство з правилами, розвиток базових навичок);

2) Інтеграційний (активна командна взаємодія, виконання ролей в команді);

3) Стабілізаційний (закріплення соціальних навичок, участь в змаганнях, самостійна організація ігрової діяльності).

**IV Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю
«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ, СПОРТУ, ЗДОРОВОГО СПОСОБУ
ТА ЯКОСТІ ЖИТТЯ РІЗНИХ ВЕРСТВ НАСЕЛЕННЯ»**

4. Гандбол як колективна гра природно сприяє розвитку соціальних навичок. Особливу увагу треба приділяти розподілу ігрових ролей, взаємній підтримці, вербальній і невербальній комунікації, спільному прийняттю рішень та відповідальності за результат команди.

5. Важливою особливістю є постійна співпраця викладача-тренера з психологом, куратором групи та фахівцями в галузі інклюзивної освіти. Під час занять використовуються методи емоційної підтримки, позитивного підкріплення, рефлексії та формування толерантного ставлення в групі.

6. Потрібно застосовувати адаптовані правила (зменшення спортивного майданчика, збільшення часу на атаку, спрощення техніки тощо), що дає можливість здобувачам вищої освіти з різними можливостями відчувати себе рівноправними учасниками гри.

7. Особливу увагу треба приділяти формуванню атмосфери довіри, взаємоповаги та безпеки. Успіх команди завжди ставиться вище за індивідуальний результат, що знижує рівень тривожності та стигматизації.

8. Доцільно проводити не менше 2 – 3 занять на тиждень по 60 – 90 хвилин. Стабільність занять є основним фактором формування стійких соціальних зв'язків і почуття приналежності до групи.

Таким чином, секційна робота з гандболу, організована з урахуванням вищезазначених особливостей, перетворюється на потужний фактор соціальної адаптації. Вона сприяє переходу здобувачів вищої освіти з особливими освітніми потребами від стану ізоляції до активної соціальної взаємодії, розвитку комунікативних навичок, підвищення самооцінки та успішної інтеграції в студентське середовище.

Дані С. С. Романенко і Є. С. Чуприна [5] свідчать про те, що під час навчально-тренувальних занять із гандболу треба враховувати вікові особливості і рівень розвитку фізичних якостей тих, хто займається.

Висновки. Секційна робота з гандболу, організована з дотриманням інклюзивних принципів, індивідуалізації та командної взаємодії, є ефективним засобом соціальної адаптації. Вона сприяє переходу здобувачів вищої освіти з особливими освітніми потребами від стану соціальної ізоляції до активної та рівноправної участі в студентському житті, підвищенню самооцінки, формуванню толерантності у студентському середовищі та успішній соціальній інтеграції.

Перспективи подальших досліджень: вивчити роль і професійну компетентність викладача-тренера як ключового суб'єкта фасилітації соціальної адаптації в умовах інклюзивної спортивної секції.

Список використаної літератури

1. Білоус Н. С. Вплив занять гандболом на соціальну адоптацію здобувачів у закладі вищої освіти. *Актуальні питання фізичного виховання, спорту, здорового способу та якості життя різних верств населення* : зб. тез II Всеукр. наук.-практ. конф. (електронне видання), 22 берез. 2024 р. Харків : Національний аерокосмічний університет імені М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», 2024. С. 30–33.

**IV Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю
«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ, СПОРТУ, ЗДОРОВОГО СПОСОБУ
ТА ЯКОСТІ ЖИТТЯ РІЗНИХ ВЕРСТВ НАСЕЛЕННЯ»**

2. Крушельницький М. В. Гра в гандбол як засіб соціальної адаптації здобувачів вищої освіти. *Актуальні питання фізичного виховання, спорту, здорового способу та якості життя різних верств населення* : зб. тез II Всеукр. наук.-практ. конф. (електронне видання), 22 берез. 2024 р. Харків : Національний аерокосмічний університет імені М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», 2024. С. 118–121.
3. Курішко Н. А. Вплив занять гандболом на стан здоров'я здобувачів вищої освіти. *Актуальні питання фізичного виховання, спорту, здорового способу та якості життя різних верств населення* : зб. тез II Всеукр. наук.-практ. конф. (електронне видання), 22 берез. 2024 р. Харків : Національний аерокосмічний університет імені М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», 2024. С. 30–33.
4. Петрушевський Є. І. Розвиток гандболу в Україні в умовах глобалізації спорту : дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : 017. Київ : Національний університет фізичного виховання і спорту України, 2021. 226 с.
5. Романенко С. С., Чуприна Є. С. Теоретико-методичні основи вдосконалення рівня технічної майстерності гандболістів. *Theoretical foundations in practice and science* : the XIV International science conference, december 21–24. Bilbao, Spain, 2021. С. 385–388.
6. Соловей О. М., Соловей Д. О. Основи навчання тактики гри в гандбол : навч.-метод. посіб. Дніпро : Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту, 2018. 112. с.
7. Соловей О. М., Соловей Д. О. Теоретичні основи гандболу : навч. посіб. Дніпро : Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту, 2017. 161 с.